

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

De syntaxi Apuleiana

Leky, Max

Borna, 1908

9. De gradatione

[urn:nbn:at:at-ubi:2-164](#)

proprio sensu intellegendum esse puto Met. 2,5 simul quemque conspexerit; cf. quae eiusdem dictionis exempla e comicis affert Brix ad Trin. 218 (Met. 7,21; 2,32). Adiungo hic Met. 8,6 quisque familia. hoc quidem scribitur Plauti exemplo (Poen. Prol. 107), qui etiam ‘quisquis’ pro feminino adhibet.

‘Utrique’ de duobus hominibus rebusve Apuleius saepius scribit, cuius usus e familiari dictione certe orti exempla iam apud priscos (Plaut., Ter.), posteriore aetate ap. Cicer. (in epp.), Sall., Liv., Tac. invenimus. cf. Plaut. Most. 1137 Nunc utrisque disceptator eccum adest: age disputa, Ter. Andr. 287 (Schmalz p. 448, 26). Apul. Met. 1,21 comites utrius. Met. 3,8 utraeque quatientes. Met. 9,40 arreptisque eius utrisque pedibus etc. (Ap. 64, Plat. 2,3; 2,23; 2,25).

‘toti’ pro ‘omnibus’ praebet saepius Apuleius Plauto (Mil. 213 et Brix. adn.) poetisque (Verg., Prop.) praecedentibus (cf. etiam Koehler ‘d. bell. Afr. et Hisp.’ p. 398). Met. 1,25 pisces totos, Met. 4,23 totis manibus (7,5; 7,10; 8,7 etc., Ap. 67).

Haud est puri sermonis ‘alius’ pro ‘alter’ promiscue usurpare. Hunc usum ut iam apud priscos usitatiorem offendimus, ita apud Apuleium recognoscimus (cf. Thesaur. I 1648). E priscorum sermone quaedam exempla affero: Plaut. Amph. 827 nisi si quispiamst Amphitruo alius, Merc. 101 Mulier, qua mulier alia nullast pulchrior, Ter. Phorm. 942 Lemni habuit aliam (sc. uxorem); his opponenda sunt; Cist. 665 scelestiorem in terra nullum esse alterum, Pers. 565 nullus leno te alter erit opulentior (cf. etiam Spengel ad Andr. peri. 12). Atque ex Apuleio conferas: Met. 1,3 et ad alium. Met. 5,27 soror alia. Met. 2,13 ille alius. Met. 4,5 ille alius asinus. Met. 3,8 mulier . . . quaedam, pone eam anus alia . . ., utraeque quatientes. Plat. 2,8 duobus exemplis . . .: unius . . . alterius; ibidem: duae sunt apud eum partes, quarum una . . . alia vero. Met. 5,9 sic denique infit altera . . . Suscipit alia (Met. 5,10) . . . Eadem ratione saepius scriptum legis ‘alii’ pro ‘ceteri’. Met. 8,23 alii asini. Ap. 9 et alios versus. Ap. 40 in aliis omnibus rebus (Ap. 5). Plat. 1,9 aliorum, quae . . . Itidem ap. Plaut., Ter., Caton., Varr., Sall. (Schmalz p. 449, 29, Brix ad. Trin. 944, Thesaur. I 1647).

9. De gradatione.

Etiam in notionum comparatione tractanda haud ita pauca invenimus, quibus Apuleium in priscorum imitatione versatum esse eluceat. Atque primum quidem conferam nonnulla exempla, quibus adiectivorum vis augetur adverbiosis: Met. 3,6 probe spectatus (3,9). Met. 4,7 probe calicibus ecfricatis. Met. 9,22 probe suasum . . . amatorem. Met. 10,2 filium probe litteratum. Ap. 62 vir gravis et probe inter suos cognitus; cf. Lor. ad Most. 342, Brix ad Capt. 269 (Met. 1,26 probe protuli. Met. 2,23). Met. 2,19 vitrum fabre sigillatum. Met. 8,8 misere trucidati Tlepolemi sane cruentam et pallore deformem attollens faciem (quam-

quam contra codd. edit. mutant ‘sanie’). Met. 8, 1 male sociatus. Met. 1, 12 bene quietum. Huc adseram locum quendam a Vlietio ‘misere corruptum’ signatum: Met. 4, 6 codd. praebent: turris ardua caule firmas solidis cratibus. Vliet scribit: ‘turris caulae firma solidis cratibus’, neque locus intellegi potest. Evidem propono ‘caute’ — quod adverbium a comicorum quidem copia verborum haud alienum est — ut nulla fere codicum mutatione facta textus sensui nihil mea sententia desit: insurgit speluncae qua margines montanae desinunt, turris ardua caute firma solidis cratibus, ovili stabulationi (codd. —e) commoda porrectis undique lateribus. ante fores e. q. s.

Met. 10, 26 multum ac diu fatigata; ibidem: multum saucius. Met. 10, 23 multumque sibi dilecto contubernali. Ap. 16 multum ante alios admirabilis. cf. quae adn. Brix ad Capt. 272; Ap. 69 perquam impudenti. Met. 6, 13 oppido forti animo (oppido quam Ap. 67). Met. 9, 34 adprime modestus. Plat. 2, 19 adprime bonos (Fl. 15 (165, 20), Flor. 4 (149, 20); D. Soer. 20 alicui adprime obtingere); cf. Reis. Haase III N. 402 c; Ap. 61 cum primis mihi gratum; et saepius Ap. 7, 56, D. Soer. 22, Flor. 7 (152, 27), 16 (174, 1), 17 (181, 14); cf. Woelflin Arch. Lex. I 97. — Ad haec vero, quae adhuc enumeravi, omnino conferas Schmalz p. 437, 9 et Reis. Haase III N. 402 a.

Ad augendam notionis vim ‘quam’ saepe in Metam. additur non superlativis sed simplicibus adiectivis, quod antea iam Ter., Cic. (in epp.), Cael. (in Cic. epp.), Val. Max. usitatum erat (cf. Ter. Andr. 136, Müller praef. Cic. III 2 p. 211, 27). — Met. 2, 17 eribus quam dissolutis. Met. 3, 5 quam maribus animis. Met. 4, 3 loro quam valido (5, 20). Met. 5, 16 quam concolores fallacias. Met. 11, 11 fundo quam rotundo. Met. 8, 10 quam probe contectus. Met. 2, 5 quam procul distratum fuerat (2, 7). — Easdem partes atque ap. comicos ‘nimis quam’ subit Ap. 48 nimis quam prudenter. Met. 1, 7 nimis quam humane. cf. Plaut. Truc. 468 nimis quam paucae, et Brix ad Capt. 102.

Priscorum dictionis exemplo Apul. superlativo ‘multo’ adiungit, pro quo optimi scriptores scribunt ‘longe’ (Schmalz p. 438, 11). Flor. 15 (165, 21); Flor 7 (153, 7) multo nobilissimos.

Memorabile sane Apulei ‘multo tanta’ est. Hanc codicem scripturam Leo defendit (Arch. Lex. 1902 p. 99 sq.), quae in Plauti codicibus cum ‘multo tanto’ confunditur. Loci Apuleiani sunt hi: Ap. 42 multo tanta vanius. Met. 10, 21 multo tanta impensius. Flor. 18 (182, 22) multo tanta praestat; itidem Met. 7, 15, D. Soer. 11; Ap. 3 multo tanta ex animo laborat (ubi deest ‘magis’ sicut Ap. 48). — Paulo aliter se habet: Ap. 89 dimidio tanta mentiris, quocum Leo comparat Plaut. Bacch. 1034 sescenta tanta reddam, Front. (p. 91 N.) decem tanta te amo.

Vulgaris praecipue comicorum sermo magnam ostentat copiam in vi adiectivorum augenda. Saepius duo adverbia adiectivo adiunguntur, ut Plaut. Trin. 931 nimium mirimodis mirabilis (Schmalz p. 439, 12). Tale exemplum Apul. praebet Met. 1, 24 plane quod est mihi summe

praecipuum. Atque ex formis comparativorum et superlativorum mire compositis conferas Met. 7, 2; 1, 8 extremius. D. Socr. 3 postremius. Ap. 98 postremissumis. Insolentiora sunt etiam Met. 11, 22 piissimus. Ap. 19 tenuiores (Mund. 3), praeterea quae composuit Koziol p. 304, 307 β . cf. ex Plauto: Poenior Poen. 991, ipsissimum Trin. 938, patruis- sumus Poen. 1197 (Brix ad Trin. 397). D. Socr. 16 in ipsis penitissimis mentibus. Ap. 99 (Met. 8, 6; 8, 23. Flor. 16 [171, 11]) paenissime. cf. quae adn. Lor. ad Most. 656 paenissime (Aul. 466, 668); penitissima Pers. 522, 541.

‘magis’ comparativo additur Met. 11, 10 magis aptior. Met. 9, 36 magis irritatiōes. De hoc comicorum usu disputat Brix ad Capt. 644 (Schmalz p. 449, 12).

Ad eandem vulgaris sermonis rationem referenda sunt, quae Lorenz enumerat ad Mil. 552 aequi similiō etc., et haec Apuleiana: Met. 2, 7 per quam sapidissimum (Met. 4, 31 ‘tamque infimi’ ex conie- cture stat). Ap. 9 tam proxumum. Ap. 35 oppido proxuma humanitate. Plat. 2, 19 plane optimi nec oppido deterrimi. cf. etiam Met. 11, 30 admodum pauculos dies.

Atque similis dicendi abundantia, qua non minus Apuleius pris- corum vel comicorum vestigiis ingredi probatur, his exemplis illustra- tur: Flor. 6 (150, 22) Ganges apud eos unus omnium amnium maxi- mus. Flor. 7 (152, 14) Alexandro illi, longe omnium excellentissimo regi. Met. 4, 10 omnium bipedum nequissimus Chryseros. Met. 9, 14 ante cunctas mulieres longe deterrimam . . coniugam. Met. 3, 14 omnium quidem nequissimus audacissimusque lorus iste (Met. 9, 28, 5, 22). Flor. 16 (173, 2) vir omnium, quot umquam fuerunt aut sunt aut etiam erunt, inter optimos clarissime, inter clarissimos optime, inter utrosque doctissime, cf. Plaut. Amph. 677 quam omnium Thebis vir unam esse optimam dijudicavit. Most. 9 11 longe omnium longissimum. Men. 817 omnium hominum exopto ut fiam miserorum miserrimus etc. (vd. Blomquist ‘de gen. Plaut.’ l. l. p. 71 sq. et Hauler ad Phorm. 853).

Res denique eo est deducta, ut inde a poetis Augustae aetatis apud recentiores scriptores gradationes ipsae magis magisque vim amitterent (cf. Schmalz p. 440, 14). Huius rei initium iam apud priscos factum esse, vel inde appareat, quod ‘nimium’ ap. comicos saepe nihil aliud significabat quam ‘multum’; cf. Kauer ad Ad. 393. Supra iam (p. 23) attulimus Ap. 99 nimio plus aequo, aliaque id genus ap. Apuleium frequenter occurunt. Ut pauca afferam: Met. 1, 12 in illo nimio pavore. Met. 9, 33 imbre nimio madefactus. Met. 3, 28 opulentiae nimiae nimio ad extremas metas deducti. Met. 10, 20 uesuper brevibus admodum, sed satis copiosis pulvillis aliis nimis modicis . . superstruunt. — De comicorum usu cf. etiam Brix ad Trin. 28, Lor. ad Most. 72.

Hic mentione facere debui comparativi ‘ocius’, quem adhuc lege- runt comicorum imprimis more (cf. Lor. ad Most. 679) apud Apuleium tribus locis pro ‘ociter’ usurpatum. Neque vero iniuria hanc lectionem in dubium vocavit Helm in Phil. Suppl. l. l. p. 579, 49).